

1084, la retroba el 1287 i 1348; més tard lleus variants de *Huitezanum* (-esà, -exà etc.) en els anys 1608, 1628, 1632, 1636, 1672, 1729.

En fi, havent caigut definitivament la sibilant o brillant -z- (ð), les vocals de *Uytéa* es metatitzaren en *Aytua* que és la forma en què es troba definitivament. Una grafia *Utes*, que Ponsich assenyala en un text confient de 1628 sense identificar-la (p. 130) podria ser còpia incompleta d'un escriba en lloc de *Utesà* (però cf. *Rjutés*, infra, s. v. *Altès*).

La recerca de l'etimologia d'aquest nom ha estat viada per confusions amb els parònims *Guixà* i *Cuixà* del Conflent i amb algun altre de pirinenc (per Monsalvatge, II, IX, XXIII), que desviaren Aebischer (*Et. Top.* 223, 208), *AlcM* etc. (ja ho vaig denunciar en el *DECat* II, 1097, s. v.) i foren causa (junt amb el que apunto supra) que es pensés en una etimologia WITZA, òbviament impossible, puix que una WI- germànica no pot donar altra cosa que *Gui-* en romànic.

Aquí les formes antigues ja ens orienten, d'una banda cap a un derivat en -(I)ANUM de NP romà, i per altra banda cap a una inicial amb diftong, on la *i* formi part del grup *-it-* usualment provinent de < -CT- romànic. Fóra natural pensar en un nom romà OPTATUS, -ATIUS; que a penes caldria documentar essent idèntic als mots del ll. clàssic *optatus*, -*atius*, -*atissime* (de Ciceró, Cèsar etc.); de fet, però, es troba en inscrr. com NP: *Caecilius Optatus*, duumvir de la nostra Barcino (*CIL* II, 4514). Ens entrebanca només el fet que *Uit-* ve de OCT-, no pas de OPT-.

Ben mirat, però, no són gens incompatibles els dos indicis. Sobretot atès el considerable grau de confusió que es produí en el romànic primitiu entre els grups d'oclusiva labial (PT, PS) en fi de síl·laba + T o s amb els de CT i CS, constatada en tants casos.¹ Quan ja existia cert grau de titubeig popular (rom., ll. vg.) entre OPT- i *okt*. Seria, doncs, ben natural que en gal·lo- i pireno-romànic un OPTATIANUM es tornés *Octatianu sota la impressió que es tractava d'un nom de la grossa família dels *Octavius*, *Octavenus*, *Octavidius*, *Octanius*, *Octonius*, *Octulanus* (tots ells en Schulze, i cf. Skok § 216). En resultà, naturalment, l'ètimon *OCTATIANUM del nostre nom, on el grup -TI- apareix en el seu normal prolongament català -ð-; i amb -ðán > (grafiat -zan o -san); així després hi hagué el canvi de *Uitáa* en *aituá*; majorment inobjectable puix que sabem que la *a* i la *e* pretòniques ja s'havien confós fonèticament com *a*, des de segles, al principi del segon mil·lenniari cristià.

Si encara quedessin dubtes els esvairà la repetició en els dos dominis lingüístics de França, de NLL derivats en -ANUM i -ACUM d'aquest radical. *Cheyran* (St. Benezet de ~) en el dept. Gard apareix com Sti. Ben. de *Uchezano* l'any 1463, i la forma *Cheyran* no es troba fins al S. XVII, segons el *Dict. Top.* de Germer-Du-
rand; ja Paul Meyer (*Rom.* IV, 189) i Skok (p. 161) observaren que no podia venir de CARIUS, i sospitaven una base en *Och-* o *Oct-*, si bé opinant que l'«ey moderne fait difficulté» (Meyer), car d'altra banda ja Skok reconegué que hi havia rotacisme -vz- > -r- (re-

metent a M-Lübke, *Rom. Gr.* I, § 456), admetent OCTA la vista de «Villa S. Benedicti de *Octodano*» en un doc. de c. 1030; ni tan sols hi havia aquell escrípol de Meyer si partim d'OCTATIANUM que en llenguadocià havia de passar per *Ochaizan* i, amb afèresi de o-, rotacitzat *Cheyran* (la -d- de 1030 seria la ð que passa a -z-/-r-).

Més clars encara. *Utezà* mas te. Rouvenac a l'Aude (Sabarthès); nom que es reflecteix en els depts. veïns: un «*Courtal Utezà*» 3 k. a l'E. d'Ansignan en el Fenolledès (Pyr-Or.); Mas *ütezà* anotat un poc al S. d'això en el poble cat. de Nefiac (XXVII, 90.7) deu ser succedani del fenolledès vista la *ü* amb què me'l pronunciaren. Però també hi havia un *Utezà* a l'Arieja, avui «métairie en ruines» en te. Mijanès, distr. de Foix.

En domini francès puc afegir-hi encara els dos municipis *Thoisiey* de la Côte-d'Or, un en el distr. de Beaune, i l'altre en deu ser lluny (puix que és de distr. Montbar), si bé aquí es tracta d'un derivat en -ACUM (homòleg d'-ANUM); car Mowat (*MSLP* I, 1869, 172) els assenyala la grafia medieval *Octasiacum*. No ens faci gens d'escrípol el diftong *ois* modern, que pot sortir de -eis- del fr. ant., amb el pas previ de la -A pretònica interna a *e* que és normal en francès: és a dir *OCTATIACUM > *Oteizi* > *Thoisiey* que és rigorosament paral·lel a ADPRIVATIARE > fr. *aprivoiser*. Com és sabut -IACUM para en -ieu en frprov., per tant em pregunto si no és del mateix origen *Thoisiey* (St. Prim de ~) a l'Isère, per més que se li hagi atribuït un epònim cèltic. A falta de documentació i informació local, s'imposa però reservar la nostra opinió sobre aquest últim, sense tampoc adherir-nos gaire a aquell judici (cf. Vincent, § 196), sobretot si és que es basa en un *Taucius* sense altre garantia que la de Holder (que ja sabem venia sovint massa barat el cèltic); majorment si aqueix NP tingués -CIUS antic: car -CI- dona ç sense «dégagement» d'una -i- precedent en francès literari (i em sembla que és una norma de tots els dialectes francesos).²

¹ I que jo mateix he contribuït a ampliar en *DCEC* I, 577-8; *DECat* II, 401b38, 402a8-11; *EntreDL* II, 185, 188. — ² Completem el dossier amb un cognom *Utesà*, que no sé on està arrelat (sols que un tal *Utesà* morí a Bna., oct. 1932) i si venia d'aquell lloc de Nefiac, seria immigrant llengd. No elimino aquí del tot un nom *Ochhosias*, que amb variants ms. *Ochozias* i *Othozias* figura en el *L. de les Dones* (cap. 189) per més que la cita bíblica que en dóna Eiximenis ens en dissuadeix; si no és fantàstica, que no ho sembla.

Aixabeus, V. *Aixàviga*

AIXÀS

Llogaret prop de Sta. Coloma d'Andorra (mapes, CATorras etc.); encara que no figura en d'altres (ni el de Chevalier), consten «las Casas de *Axàs*» en Anyós,